

SPROGMUSEET Redaktør: Ole Stig Andersen

Danske dialekter lever i virkeligheden

Af [Randi Benedikte Brodersen](#) 3. juni 2009 • I kategorien [Dialekter](#) •

For nylig deltog jeg i et nordisk møde for danske lektorer i Norden hvor jeg holdt et indlæg om de danske dialekter. Titlen var: "Er der liv i dialekterne i Danmark eller er de døde eller døde, og hvad kan danske lektorer bruge dem til i nabosprogsundervisningen?" Her vender jeg tilbage til det første spørgsmål. Det andet lader jeg ligge til et nyt blogindlæg.

Baggrunden for mit spørgsmål om dialekternes tilstand er at påstande om liv og død – især død – til stadighed dukker op i danske medier. Det provokerer og forunder mig også at sprogforskere fra København til stadighed fælder dødsdomme. Hvad skal vi med dem?

Jeg husker og du kan google dig frem til overskrifter og eksempler som disse: "[Danske dialekter er så godt som døde](#)" og "[Dialekter er næsten døde](#)". Og fx disse: "[Danske dialekter har det fint](#)" og "[Danske dialekter er ikke døde](#)". Hvad skal vi tro? Og hvordan er det muligt at de var døde i går, men lever i dag?

Det bedste dialektstof og det mest nuancerede dialektbillede får vi ved at tage på en femdages jyllands- eller danmarksturné. Og så sætter vi os ned alle mulige steder og lytter, i små og større landsbyer og byer. Selv tager jeg med jævne mellemrum tog og bus til Hansholm og Hirtshals og en gang imellem går turen til Sønderjylland. Der er ikke skygge af tvivl om at jeg hører masser af dialekt og mange dialekter. Dialekter lever altså i virkeligheden. Læs fx om [Michael Ejstrups forskning i levende danske dialekter](#): og og besøg Gitte Gravngaard & Pia Quists [informativ dialektside](#):

På papir er det til gengæld det letteste i verden at tage livet af dialekterne med en enkelt sætning. Og det er der efterhånden mange sprogforskere og andre der har gjort i hundrevis af år. Og selv om mennesker og dialekter er hårdføre, er det rent mentalhygiejnisk ikke sundt når nogen råber død over dialekterne gang på gang på gang. Det er som regel sprogforskere fra Københavns Universitet – og bare nogle få, men de råber højt – som bruger dødsmetaforen og giver den til journalister som åbenbart er glade for den. Der er magt i sprog og medier.

Men hele diskussionen om liv og død er spild af krudt uden at den københavnske sprogforsker først siger: Lad mig – som sprogforsker – først gøre opmærksom på at *mit* dialektbegreb stammer fra 1800-tallet, og ved dialekt forstår jeg et lokalt sprog med alle eller mange af de oprindelige træk bevaret, talt af folk der har boet hele deres liv på landet og som taler mest med fæ og folk. Jeg tilføjer så: Og ikke med en garvet hovedstadsgubbe som i årtier har forkyndt at jyder og andre danskere egentlig ikke taler dialekt, for vi kan ikke lide vores egen dialekt, vi kan bedst lide københavnsk eller rigsdansk. Og da heller ikke med en ung, smart københavnsk sprogforskerinde! Vi er høflige. Vi tilpasser os. Vi akkommoderer, som det hedder på fagsprog. Det er vi gode til, og det gør alle mennesker i enhver situation, sprogligt og på alle mulige andre områder: talehastighed, stemmeleje, mimik, kropssprog osv. Og vi kan gøre det på (mindst) tre måder; enten ved at vi nærmer os den vi samtaler med, når vi har brug for det (tænk fx på markering af gruppeidentitet), eller ved at vi markerer afstand, når det er aktuelt, eller at vi tilpasser os ved at gøre en blanding.

Skal vi først diskutere sprog og sprogudvikling med fornuft, er vi nødt til at definere vores begreber så de passer til den tid vi lever i, og til det emne – eller forskningsobjekt – vi undersøger. Det betyder at dialekt i dag er noget andet end for 100 år eller bare 50 år siden. Dagens dialekter er dialekter anno 2009. Vi kan sige at hvis udgangspunktet er et gammeldags og forældet dialektbegreb, så er dialekterne døde, for der er ingen i dag som taler som folk gjorde for 100 år siden. Hvis vi derimod opererer med et moderne og bredere dialektbegreb, ja så er dialekterne i Danmark sprællevende. Så er der en vis overensstemmelse mellem det sprogforskere observerer og sprog i virkeligheden. Og samtidig kan vi alle få lov til at tale hver vores dialekt!

Randi Bendikte Brodersen, lektor i dansk
Islands Universitet, Reykjavik

Læs også:

1. [Danske dialekter lever](#): "Dialektforskning i 100 år" En af sommerens berigende læseoplevelser fik jeg da jeg læste artikelsamlingen Dialektforskning i 100 år. Udgivet af Afdeling for Dialektforskning ved Københavns Universitet i anledning af...
2. [Svenske dialekter](#) Dialektkort fra den svenske wikipedia TVserien Svenska dialektmysterier med lingvisten Fredrik Lindström som vært blev vældig rost og vandt prisen som Bedste Svenske Infotainment 2006. Sideløbende med at de otte...
3. [Danske runeindskrifter](#) Hjemmesiden Danske Runeindskrifter er en populærvidenskabelig præsentation af det danske indskriftmateriale med de senest publicerede tolkninger, ikke en tilbunds gående, samlet gennemgang eller en fornyet undersøgelse af hver enkelt runeindskrift, selvom...
4. [Den danske skriftnorms grundlægger](#) Forfatteren, oversætteren og bogtrykkeren Christiern Pedersen reddede Saxos middelalderlige storværk fra undergang, talte for modersmålets ret inden for kirke og skole og satte med sin lange række af skrifter...

Tagget med: [Dansk](#), [Dialekter](#), [domænetab](#), [truede sprog](#)

6 kommentarer

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand – hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævns dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Dialekter'

Sønderjyder og københavnere kender naboen på sproget
Ded borriijnholmska måled
Nyt på [dialekt.dk](#)
Meget er stadig møj ...

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1
Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Herluf Hansen til Ded borriijnholmska måled
Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Þórhildur

3. juni 2009 • 19:15

Til lykke med dit første indlæg. Dialekter er altid interessante – og det gælder i høj grad også denne blogside.

Svar

Susanne

4. juni 2009 • 14:02

Da jeg som ung og voksen boede i København blev jeg ofte spurgt, hvor jeg egentlig kom fra? Jeg er såmænd født i København men voksede op i Kalundborg – blot 100 km fra København og en tre timers sejlur fra Århus – hvilket mange åbenbart kunne høre på mit såkaldte Kalundborg-jydske sprog.

Gennem en årrække arbejdede jeg med lederrekruttering, og jeg skal love for, at det hjalp at lægge en jysk dialekt ind i min Københavnske udtale, når jeg rekrutterede jyder! Min troværdighed som rekrutter og repræsentant for den ansættende virksomhed steg ganske enkelt i kandidatens øjne/øre.

Som bosiddende i Reykjavik, Island, bliver jeg også ofte stillet samme spørgsmål, bl.a. af en 80-årig dansk kvinde, som immigrerede til Island efter 2. verdenskrig. Hendes øre er stadig klart tunet ind på at lokalisere folks danske hjemegn trods mere end 55 år i Island.

Jeg har derfor kun erfaret, at de danske dialekter lever i bedste velgående, og jeg har altid haft svært ved at forstår, hvad en nordjyde og en sønderjyde egentlig siger, mens det er lettere for mig at forstå en svensker :-)

Svar

Carsten Boll

4. juni 2009 • 16:22

For synes jeg at jeg geografisk kan placere folk rimeligt præcist alt efter hvordan de taler Dansk, i hvert fald i hovedområder. Fynboer, Sjællændere, Københavnerne, Nordjyder, Sønderjyder, Østjyder, Vestjyder, Århusianere og Randrusianere – det er mere eller mindre de kategorier som jeg arbejder med når jeg prøver at spore mig ind på hvor folk kommer fra. Men som lingvist er jeg måske også bedre stillet i forhold til at høre de mere subtile nuancer i folks sprog. Hvilket dialektbegreb synes du der skal arbejdes med?

Svar

Randi

4. juni 2009 • 21:30

Tak, Carsten, Susanne og Þórhildur for jeres kommentarer, som jeg sætter pris på. Også tak for dit spørgsmål, Carsten. Mit svar er at vi skal arbejde med et moderne, tidssvarende og bredt dialektbegreb, altså et begreb som passer til dagens dialekter og dialektsamfund, og både de nye og de mere eller mindre såkaldt traditionelle dialekter, og ifølge det dialektbegreb taler vi alle dialekt. Vores dialektbegreb kan fx tage udgangspunkt i en kombination af centrale sproglige træk som varierer fra dialekt til dialekt og som til dels er anderledes end de sprogræk vi tidligere har lagt til grund for en definitioner af fx geografiske og sociale dialekter. Blandt de vigtigste træk er så nok sprogmelodien eller tonegangen eller intonationen eller hvad vi nu end vælger at kalde det, det er altså et prosodisk træk som er blandt de vigtigste, for det er netop det træk som gør at vi alle kan placere hinanden geografisk, uden at vi nødvendigvis behøver være sprogforsker eller dialektforsker eller fonetiker. Selvfølgelig er det enklere for os hvis vi er fagfolk, men alle har jo ører til at høre med og ville jo kunne lytte sig frem til at jeg er lyde hvis jeg havde læst min kommentar højt. De eneste to forskelle på sprogfolk og andre folk i den her sammenhæng som er vigtige her, er jo at sprogfolk har et fagsprog, altså tekniske begreber, til at beskrive det der kommer ud af munden på jyder, sjællændere, fynboer, århusianere osv., og så et mere trænet øre. Opererer vi med et bredt dialektbegreb, giver det ingen mening at tale om døde dialekter, men om at traditionelle dialekter har udviklet sig til moderne dialekter, nogle træk er bevaret, nogle er forsvundet, nogle træk er nye. Et andet vigtigt punkt er at vi definerer dialekter på deres egne præmisser og ikke i forhold til rigsdansk eller københavnsk eller skriftsproget. På den måde bliver jyske og andre lokale træk ikke forkert, men lokal dansk.

Svar

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk
 Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter
 engelsk esperanto Formidling fransk identitet
 konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk **Ord**
 ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion
 romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi
 sprogtkort **Sprogpolitik** sprogteknologi
 svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale
 Underholdning video vokaler

Arkiv

- august 2018
- juli 2018
- juni 2018
- maj 2018
- april 2018
- marts 2018
- februar 2018
- januar 2015
- december 2014
- november 2014
- maj 2014
- marts 2014
- februar 2014
- oktober 2013
- august 2013
- marts 2013
- januar 2013
- december 2012
- november 2012
- oktober 2012
- september 2012
- juli 2012
- juni 2012
- maj 2012
- april 2012
- marts 2012
- februar 2012
- januar 2012
- december 2011
- november 2011
- oktober 2011
- september 2011
- august 2011
- juli 2011
- juni 2011
- maj 2011
- april 2011
- marts 2011
- februar 2011
- januar 2011
- december 2010
- november 2010
- oktober 2010
- september 2010
- juni 2010
- maj 2010
- april 2010
- marts 2010

Resources

- Ethnologue: Languages of the World
- Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
- LL-Map: Language and Location
- Minority Rights Group
- Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
- UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
- World Atlas of Linguistic Structures (WALS)

Resurser

- Bogstavlyd
- Dansk sprognavn
- Den danske ordbog
- Dialekt.dk
- dk.kultur.sprog
- Korpus.dk
- Nye ord i dansk på nettet (NOID)
- Ordbog over det danske sprog
- Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
- Sproget.dk
- Svenska Akademien
- Ø (Schwa.dk)

Casper | Borgerlig bums

17. juni 2009 • 02:58

Angående at *"dialekt i dag er noget andet end for 100 år eller bare 50 år siden. ... hvis udgangspunktet er et gammeldags og forældet dialektbegreb, så er dialekterne døde, for der er ingen i dag som taler som folk gjorde for 100 år siden.*

Det er en sandhed med modifikationer. Der er måske ingen som taler præcis som for 100 år siden, men der er heller ingen der taler rigsdansk som for 100 år siden, og dog er rigsdansk ikke uddødt. Jeg kommer fra Thy og er opdraget på en dialekt der er 98 % identisk med min bedstemors sprog. Nogle af de få ændringer er at fortunge-r er blevet til bagtunge-r, og de bløde g'er er mindre udtalte, men stadig en spirant. Man kan imidlertid stadig finde enkelte folk på omkring 40 år, som taler med fortunge-r.

Det er altså IKKE os alle sammen der er gået over til regionalsprog. Et af problemerne er at bevidstheden om det er svag. Jeg kender unge folk fra hele Jylland som taler dialekt med deres forældre, men rigsdansk med alle andre. De opfatter ikke sig selv som dialekttalende, men det er de jo! Det begrænser sig ikke til Jylland. Jeg kender også en ung mand fra Vestfyn der taler ægte dialekt med sin familie.

Som dialekttalende er det væmmeligt at opleve at visse dialektforskere (jeg mener ikke dig!) lyver dialekterne døde og borte. Det er jo mit modersmål de snakker om. Tilsyneladende er der for visse mennesker en slags kulturpolitisk dagsorden: dialekter forbindes med nationale, reaktionære holdninger, og derfor synes man det er vigtigt at understrege deres død. Sådant er det ikke i mange andre lande hvor der er meget aktive bevægelser for at fastholde dialekter og nationalsprog.

Jeg ville ønske man var lige så bevidst og positiv over for dialekter som man er over for indvandreracenter. Det er besynderligt at mange tilsyneladende kun tør interessere sig for dialekter, fordi de kan henvise til "multi-etnolekter" som en slags undskyldning. Men OK, hvis det kan føre til en fornyet respekt for dialekterne, så er det da OK. Holdningen i dag er langt bedre end for 15 år siden.

Der vil altid være nogle lommer hvor dialekterne består, nogle enkelte familier uden for velfærdsstatens og uddannelsessystemets søgelys. Det forklarer også hvorfor sprogforskerne ikke finder frem til de mennesker. Mit gæt er at de ægte jyske dialekter først er virkelig uddøde om tidligst 60-80 år, altså hvis dødsprocessen fortsætter, men der kan jo ske meget i mellemtiden.

Svar

Randi

17. juni 2009 • 14:56

Tak til Carsten for godt og vigtigt dialektstof og dialektdokumentation! Jeg ser ikke på dialekterne som døende (og er på jagt efter en anden og bedre metafor), men som moderne talesprog i udvikling. Rigsdansk er for mig også en dialekt, men bare en med flåde og hær for nu at genbruge Max Weinreichs gode metafor. Og ja, nogle sprogfolks behandling og omtale af dialekter og dialekttalende er krænkende og irriterende. Problemet er selvfølgelig heller ikke dialekterne, men de mennesker der ikke vil kendes ved dem. Og så er vi inde på holdninger og et helt nyt kapitel.

Svar

- februar 2010
- januar 2010
- december 2009
- november 2009
- oktober 2009
- september 2009
- august 2009
- juli 2009
- juni 2009
- maj 2009
- april 2009
- marts 2009

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.